TENTAMEN PATHOLOGICUM
INAUGURALE,
DE
DELIRIO FEBRILI:

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,
Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

THEODORUS FORBES-LEITH, A. M.
SCOTUS.

Prid. Id. Septemb. hora locoque solitis.

Tangere enim et tangi nisi corpus nulla potest res.

LUCRET.

EDINBURGI:
Apud BALFOUR, AULD, et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXVIII.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

GULIELMO CULLEN, M.D.

INSTITUTIONUM MEDICINÆ

IN ALMA ACADEMIA EDINENSI

PROFESSORI, &c. PRAECEPTORI SUO,

THEODORUS FORBES-LEITH

S. P. D.

ACCIPE, Vir ſemper mihi colende, hanc parvulam chartam cujus ſcriptori materiam tua publica praecepta ſuppeditarunt: Quam, licet juvenilis incuria minus dignam Te Patrono forſitan reddiderit, tamen animus gratus, et hoc ipſo audacior, tuo nomine ornavit. Tuas virtutes, omnibus notas, dinumerare, cum modeſtia tua, tum ingenium meum conatui impar, prohibent. Liceat mihi, publica hac oblata occaſione, fructus a tuis praelectionibus, de omnibus fere medicinae partibus, per quatuor annos accepti, conſiliorum privatim datorum, beneficiorum collatorum, et amicitiae ſpectatae, gratias agere, et gratum animum teſtari.

VALE.

JOANNI GREGORY, M.D.

USUS MEDICINÆ

IN ACADEMIA EDINENSI,

PROFESSORI, &c. PRAECEPTORI SUO,

THEODORUS FORBES-LEITH

S. P. D.

PRIMO ſtudiorum labore in lucem edito, et copia tui memorandi facta, ſi ſumma quibus a te affectus ſum beneficia celarem, ingrati animi forem. Te privatum olim tyro, nuper publicum Praeceptorem ſtudiis provectior, ſummo cum fructu expertus ſum. Tua monita et praecepta, quibus ſemper ſum uſurus, te carum animo meo jure reddiderunt. Famae tuae crebreſcenti nihil addere laudes meae poſſunt; quibus igitur abſtinens, ob omnia beneficia haud ficto animo hoc tempore gratias ago.

VALE.

TENTAMEN PATHOLOGICUM

DE

DELIRIO FEBRILI.

HOMINEM e duabus partibus longe dissimilibus constare, omnes etiam a primis usque temporibus observarunt.

PARS una, ex materia ejusdem fere naturae ac caeterae rerum partes quae sensuum examini subjiciuntur formata, corpus vocatur.

ALTERA vocatur mens; ea a plerisque philosophis et medicis immaterialis, vel saltem naturae priori omnino dissimilis, habetur.

DE materiali quidem parte, utique legibus obediente quibus caeterae materiae partes reguntur, facilius ratiocinamur; et quo magis materiae atque motus leges, corporisque hominis structura, nobis innotescit, eo justius de mutua inter se harum partium actione ratiocinari dabitur.

CUM

Cum autem pars immaterialis quae homini ineſt, ſola omnium rerum per immenſum mundum immaterialium, nobis nota ſit, nulla induſtria leges earum generales inveſtigare, vel quo modo pars noſtra immaterialis cum materali connexa ſit, mutuaſque earum actiones, intelligere nobis licet.

In ſyſtemate autem hominis, mutua haec actio locum obtinet: Mentis vero operationes ita inter unius partis corporis in alteram actiones interponuntur, ut omnino deſperandum ſit ſyſtematis humani phaenomena ex materiae motuſque legibus ſolis explanare. Difficultas autem tum erit maxima, cum de phaenomenis agamus quae maxima ex parte mentis ſunt, et de iis potiſſimum mentis motibus quos pro morbis habemus.

Plurimae autem ejuſmodi perturbationes adeo ſejunctae eſſe viſae ſunt a corporea parte, in quam ſolam medicus agit, ut arti ejus nequaquam ſubjectae eſſe aeſtimatae ſint. Aliquando fortaſſe res ita ſe habet; difficile vero admodum eſt exempla proferre quibus, hac in re, qui ſint artis medendi fines quos ultra citrave conſiſtere non debeat, illuſtretur.

Quantumcunque autem mens et corpus inter ſe diſtent, vel quamcunque difficile ſit cogitatione

cogitatione comprehendere, ne dicam aliis exponere mutuas inter ſeſe eorum actiones; ſatis tamen erit medico, illas ita conjunctas eſſe, ut certus unius ſtatus certum alterius ſtatum comitetur, adeo ut, in omni quaeſtione quae de mutua harum affectione fiat, mentis ſtatus ſemper pro dato haberi poſſit; nec niſi de corporis ſtatu ſolummodo nobis erit inquirendum.

De hoc Cel. Boerhaavii ſequuntur verba:

"Status corporis viventis, tollens facul-
"tatem exercendae actionis cujuſcunque, vo-
"catur morbus. Cujus ergo idea eſt abſen-
"tiae requiſiti ad exercitium poſſibile actionis,
"vel praeſentiae repugnantis exercitio eidem.
"Nec mentio animae facta in hac definiti-
"one: Quia corporis ſtatum determinatum
"idem animae ſtatus individue comitatur;
"et quia medicina, in ſolum corpus agens,
"conſuetas animae conditiones reſtituit; tum
"etiam, quoniam mentis mutata conditio ig-
"noratur, nec bona vel mala noſcitur ſani-
"tati niſi effectu corporeo jam nato, edito,
"cognito."

"Proinde

"PROINDE omnes morborum quorumcun-
"que naturae cognoſcendae et inveniendae
"ſunt in variis conditionibus, diverſimode af-
"fecti corporis bene obſervatis, enarratis, ex-
"plicatiſque. Nec juvant quae de principio
"animato his intermiſcuerunt egregii in arte
"noſtra viri, ut cuilibet ſincero indagatori et
"aeſtimatori rerum apparebit*."

CUNCTI fere medici ſententiam modo memoratam pro confeſſo habuerunt; cumque ex phaenomenis totius ſyſtematis humani deducta nobis eſſe videatur, in hac diſſertatione auſi ſumus corporis ſtatus qui maximas functionum mentis perturbationes comitantur exponere. Facilius autem in notitiam venient quae de morbis nomine *veſaniae* comprehenſis dicenda ſunt, ſi prius mentis ſedem et functiones breviter oſtendero.

De Senſorio Communi.

DE parte corporis ex cujus ſtatu mentis functiones maxime pendeant, diſſenſiones variae fuere; Dum alii philoſophi contendunt mentem nullum ſibi proprium habere locum, ſed per univerſum

* Inſtitut. Herm. Boerh. 696—697.

versum corpus diffundi: Quam opinionem perpauci nunc sustinent, fereque ut obsoleta neglecta est; donec tandem Cl. ROBERTUS WHYTT, nuper in hac Academia institutionum medicinae Professor, eam quasi resuscitavit, ita tamen ut quaedam sibi propria ponat: Cum intellectum quidem in encephalo agnoscat, mentem tantum sentientem per totum corpus extensam esse credat. Plerique vero physiologi per annos aliquot praeteritos consensere, mentem sedem fixam in aliquo corporis organo habere. Variae et dissimiles de hac re sententiae occurrunt; atque vix quidem pars ullius momenti corporis est quae uno vel alio tempore mentis sedes non existimata est: Exempli gratia, in variis locis librorum qui magno HIPPOCRATI tribuuntur, varia corporis organa animi sedes esse dicuntur; ipsius vero medicinae patris opinio fuisse videtur, mentem in ventriculo cordis sinistro consistere. Illustris HELMONTIUS animum sentientem in stomachi cardia sedere existimavit; et hodie etiam vir clarissimus BUFFONIUS, affectus animi ex diaphragmate oriri probare conatur. Quanquam autem tam diversas de sede mentis inveniamus opiniones, omnes fere eam propriam aliquam

tenere

tenere ſedem pro certo ponere videntur: Supervacuum igitur mihi foret, argumenta ex unaquaque parte adducta pertractare. Pleriſque igitur noſtri temporis ſcriptoribus aſſentio, unam ſolam corporis partem aptam eſſe et ad ſentiendum, et ad ideas formandas, retinendas, et in qua etiam eaedem de novo per varias rationes excitari poſſint; vel, ut uno verbo dicam, credo in certa corporis parte eſſe ſenſorium commune: Adeoque ejus ſedem in cerebro, cerebello, medulla oblongata, et medulla ſpinali, forſan et in omnibus ſimul, eſſe; et, ob multas vero rationes credibile eſt, intellectum et judicium in encephalo perſici; quin et experimentis probari videtur, medullam ſpinalem aliquo modo ſenſui inſervire.

De Mentis Functionibus.

Animalium functiones omnes quae propriae mentis ſunt ſub his quatuor comprehendi poſſunt: Senſu, ſcilicet, memoria, judicio, et voluntate.

Ratio et conditiones quibus mentis hae functiones exercentur in pleriſque omnibus hominibus conſimiles adeo ſunt, ut viam exercendi

ercendi ſolitam quandam et naturalem ſtatuere poſſimus, atque inde eam obſervare quae inſolita et morboſa haberi poteſt. Veritas vero hujus opinionis, quam ſummatim nunc ponimus, rectius ex ſequentibus eluceſcet; in quibus per ſingula plenius eam perſecuturi ſumus.

1. SENSUS ab uno eodemque objecto orti magnam adeo in diverſis hominibus ſimilitudinem inter ſe habent, ut iis eaſdem notas adhibere poſſint, atque inde facile viciſſim communicare omnia quae ad ſenſum pertinent. Hinc fit, ut quum objectum in uno homine ſenſum excitet ſpecie diverſum ab eo quem vulgo excitat in aliis, talem ſenſum pro falſo habeamus, talemque hominem conſideremus quaſi morbo laborantem. Concludimus quoque, quando ita ſe res habet, organorum ſentientium, aut ſenſorii, potiſſimum vero organorum ſentientium, praeternaturalem vel inſolitam conſtitutionem ſubeſſe.

2. MEMORIA, quae eſt a certis cauſis ſenſus renovatio, abſente objecto unde primo ortus eſt, communiter aut in pleriſque ſub hac conditione abſolvitur, ut ſenſus per memoriam renovatus

renovatus minus vividus ſit et valens quam ſenſus primarius. Itaque inter homines convenit ſenſum primarium ita a renovato diſtinguere, ut ſenſum primarium impreſſionem nominent, vel ſenſum magis proprie dictum; ſenſum vero memoria renovatum per ideam deſignent. Mens plerumque hujus differentiae conſcia eſt; et quamvis vires vigoreſque idearum in aliis hominibus aliae ſunt, tamen, quandocunque ſenſus renovatus eandem vim habet ac ſenſus primarius, quod quidem fieri poteſt, de praeſenti objecto ſibi perſuadet; quod ubi fit, neque tamen objectum revera adeſt, talem ſenſum pro morbo conſideramus. Hujuſmodi memoriae conditio oritur forte aliquando a praeternaturali organorum ſentientium conſtructione; ſed ubi frequenter magis occurrit ſine impreſſionibus iis oblatis, certius et frequentius vitio ſenſorii tribuenda eſt.

3. Idearum renovatio per memoriam pendet a conſociatione; et vulgo ita procedit, ut, quum impreſſio praeſens ſenſum efficit, eodem quoque tempore ideam vel ideas prius cum tali ſenſu conſociatas excitet; haeque deinde alias conſimili ratione excitent, quae ſibi quoque

que olim consociatae fuerant. Per longam seriem aliquando sic progreditur, et ut renovationem talem idearum comitatur observatio eorum que inter sese differunt; in hoc perficiendo cogitatio consistit, atque semper judicii exercitatio necessaria est. Communiter quidem initium ducitur ab impressione in organis sentientibus praesente; sed ideae etiam renovari possunt sine ejusmodi impressione, et ab impressionibus, ut videtur, protinus sensorio oblatis. Sensorii hae impressiones ad morbos referendae sunt, non solum quatenus efficiunt olim (2.) memoratas, sed etiam quia ideae ex iis ortae insolita prorsus ratione excitantur.

4. Consociationes, memoriae fundamentum, vim iteratione acquirunt, et in omnibus hominibus legem constituunt, solitam successionem et ordinem idearum definientem: Quum hoc ita fiat, et comparationes quae consociationibus viam sternunt aeque sint ab omnibus observatae, notatae, et consociatae, ita, quod ad objecta pleraque et actiones hominum attinet, successio est quaedam et ordo idearum plerisque communis; adeo ut om-

nis idearum renovatio, ordine differente et consociationibus solitis contrario, rite admodum pro morbosâ constitui possit.

5. Judicium versatur in comparationibus objectorum instituendis; et perceptio harum comparationum praecipuum consociationis fundamentum ponit. Facultas haec variat in diversis hominibus; sed in plerisque eo usque constat, ut sufficiat ad necessaria vitae munera explenda; et cuicunque non istiusmodi fuerit, is ex sanorum numero tollendus est.

6. Ex sensus lege jam tradita (1.), ex natura memoriae, ex lege memoriae cujus etiam mentio facta est (4.), in omnibus qui judicii facultate praediti sunt, sit necesse est in eo exercendo talis similitudo, ut exinde solita ejus et naturalis conditio constitui queat. Quandoque falsi sensus (2. 3.) nascuntur, vel cum mens ab uno sensu vel idea ad alias communiter cum his nexas haud progreditur, et praesertim cum ex una idea progreditur ad alias nequaquam cum ea nexas nec prius consociatas, judicium falsum

ſum fieri oportet; et in hoc caſu judicium ut morbidum conſideramus.

7. Ex ſenſibus et harum ideis, vel cum iis oriuntur ſenſus reflexi doloris et voluptatis; exque his deinde varii voluntatis modi qui locum in animi commotionibus et appetitione habent: Sed latitudo haec pleriſque intra certos fines conſtituta eſt; et quodcunque extra hos egreditur vel in gradu voluptatis aut doloris ex ſenſibus diſcretis, vel in gradu commotionis vel appetitionis ex ſenſibus reflexis, id omne pro praeternaturali et morbida conditione recipiendum eſt.

His peractis, nunc licet ad propoſitum redire.

De Veſania in genere.

Quanquam medici, a primis etiam temporibus, de morbis mentis verba fecerunt; tamen nuper ſolum conati ſunt vel eos inter ſe diſtinguere, vel regulas ad uſum neceſſarias ponere: Atque nunc etiam, quamquam hi morbi libris omnibus ſyſtematicis locum obtinent, nullo tamen ordine connectuntur, ſed per omnes librorum partes diſperſi jacent; vel morbis variis annexi ſunt, ab iis prorſus alienis,

alienis, et qui nullo modo mentis morbi haberi debent.

ERROREM hunc ſolus fere corrigere niſus eſt Cl. SAUVAGESIUS, plenamque morborum ordinationem expedire. Maximum vero commodum illum attuliſſe morbos mentis in unam claſſem referendo, ex hoc manifeſto apparet; quod neceſſitas de iis eodem loco diſſerendi omnibus apparuerat pathologis, qui etiam communem eorum originem monſtraverunt, affectionem ſcilicet cerebri topicam. Multa tamen in diviſione Sauvageſiana parum mihi placent, et etiam legibus noſologicis ab ipſo latis contraria ſunt.

DEFINITIO et diviſio morborum mentis generica infra profertur; quibus ordinem methodicum non ſolum ſervare, ſed etiam ad cauſas proximas accommodare, conati ſumus: Primo autem offertur diviſionis conſpectus, ut partium ejus nexus appareat: Explicationem pleniorem et rationes poſtea dabimus eorum de quibus ambiguitas ulla oriri poteſt.

Diviſionis

Diviſionis Veſaniae Conſpectus.

VESANIA eſt imperfecta vel erronea mentis functio permanens, et a vitio organi ſentientis non pendens.

Art. I. *Mentis functio imperfecta.*

Gen. 1. FATUITAS eſt nulla vel parca, ultra infantiam permanens, comparatio eorum quae interſint aut differant ſenſus inter ſe; indeque nulla memoria ad officia vitae ſufficiens.

2. AMNESIA, memoria deleta eſt.

II. *Mentis functio erronea.*

1. PARAPHROSYNE, a cauſis externis judicium male ſanum.
2. MELANCHOLIA, a cauſis internis, de una re tantum cui inhaeret animus, judicium male ſanum, ſine febre.
3. MANIA, a cauſis internis de omnibus vel pleriſque rebus judicium male ſanum, ſine febre.
4. DELIRIUM, a cauſis internis judicium male ſanum, cum febre.

Conſpectus Explanatio.

VESANIAM definivi eſſe *imperfectam vel erroneam mentis functionem permanentem, et a vitio organi ſentientis non pendentem.*

CUI forſan objici poſſit, Veſaniam minus recte ex *imperfecta* et *erronea* mentis functione definiri; quia ſigna negativa vix unquam ideam dant perſpicuam. Prius vero ſani functionum ſtatus deſcriptionem praemiſimus, ex quo judicium haberi poteſt de aliqua earum laeſione; unde omnes, credo, de imperfectione et errore non minus rite judicare poſſunt, ac ſi certum aliquod ſignum protuliſſemus; quod in hoc caſu fieri nequit, cum nihil in rebus occurrit cum quo mentis functiones comparari poſſunt.

DIXI ideo neceſſe eſſe ut affectio ſit *permanens*; quia ex iis morbis excludere in animo fuit momentaneas quaſdam affectiones, ut furorem et extaſin, quibus mentis functiones quidem perturbantur; quae, cum protinus abeant, neque morboſum relinquant ſtatum, latitudinem ſanitatis non excedunt.

MORBOS mentis, *a vitio ſentientis organi pendentes,* rite mihi excludere viſus ſum ab iis

ex

ex ſenſorio ipſo affecto ortis. SAUVAGESIUS vero, in primo et ſecundo ordine, Hallucinationum ſcilicet et Moroſitatum, praecipue comprehendit morbos ex ſenſus vel appetitus (quod idem eſſe credo) organis ortos.

A. I. G. I. FATUITATEM dixi eſſe, *ultra infantiam permanentem, nullam vel parcam comparationem eorum quae interſint aut differant ſenſus inter ſe, cum nulla memoria ad officia vitae ſufficiente.*

Hoc genus imperfectae mentis functionis libris omnibus medico-practicis et pathologicis plerisque prorſus omittitur; cum raro medicum oporteat mentem ei adhibere, quia nunquam fere ſanari poſſit; aeque tamen in noſologia recenſeri meretur ac plurimi alii morbi pro immedicabilibus habiti.

STATUS idem, ac iſte fatuorum, in infantia occurrit; ſed non eſt praeter naturam, et ergo non pro morbo habendus: Hinc eſt quod fatuitatem *ultra infantiam permanere* diximus. Notandum tamen eſt, infantium fatuitatem aliquando a naturaliter inepto ſtatu ex vultus habitu diſcerni poſſe.

MEMO-

Memoriam in fatuitate ideo diximus *non ad officia vitae ſufficere*; quia homines, alioquin fatui in aliquibus rebus, memoria ſtrenua ſatis gaudent, praeſertim eorum quae ad locum et tempus ſpectant; et illa memoria non ad officia vitae ſufficit.

2. Per *memoriam deletam*, intelligo morbum non eſſe congenitum, ſed memoriam et mentis functiones antea ſanas fuiſſe. Talis memoriae defectus ex variis cauſis oritur, quas vix enumerare poſſumus.

Amnesia vel oblivio in ſenectute frequenter occurrit, et ut plurimum morboſa; cum multos cernamus homines, etiam ad vitae extremum finem, quanquam aliter debiles, mentis tamen functionibus ſanis et validis uti; adeo ut oblivio ſenilis ſemper fere pro morbo habenda ſit, neque unquam ex amneſia, perinde ac infantium ſtatus ex fatuitate excludendus eſt, quia ſecundum naturam eſt.

A. II. G. i. Paraphrosynen poſui *a cauſis externis judicium male ſanum*. Haec affectio facies varias induit, et, cauſa excepta, nullo alio modo diſtingui poteſt ab aliis veſaniae generibus. Aliquando enim ſine ulla febre occur-

rit;

rit, aliquando etiam febris eam comitatur; adeo ut unus idemque morbus in his diversis conditionibus alioquin ad diversa genera, maniam scilicet et delirium, ablegandus sit.

Sub hoc genere, omnem vasaniam comprehendo a causis externis sive per ingesta sive per aliter applicata.

2. De melancholia affirmavimus esse *judicium male sanum in una re.* Nomen, quamvis ex hypothesi falsa illatum, quasi morbus a bile atra in cerebrum transmissa oriretur, tamen nunc etiam retineri potest, quia apud medicos diu invaluit et, hypothesi deserta, arte est receptum.

Definitio hujus morbi superius tradita, a definitione Aretaei haud multum distat: Aretaei melancholiam definientis haec sunt verba: "Est animi angor in una cogitatione "defixus, eique inhaerens, absque febre." Sed Ill. Ger. Van Swieten assentio, angorem animi minime pro signo semper praesente habendum esse *. Nam quanquam, ut plurimum huic morbo moestitia annexa est, tamen

* Van Swieten comment. in aph. Boerhaav. tom. 3. p. 460.

men mea ſententia natura affectus comitantis, moeſtitia, timor, gaudium, an ſpes ſit necne, nihil intereſt. Et ad hunc morbum referri volo omnes qui aegrotant attentione in unum objectum fixa, ſi per hanc attentionem ideae quae ad id objectum pertinent non ſint adaequatae cauſis excitantibus: Hujuſmodi melancholiae ſine moeſtitia comitante plurimae hiſtoria medica recenſitae ſunt; et frequenter adeo in uſu quotidiano occurrunt, ut exempla hic proferre ſupervacuum foret.

3. QUANDO maniam definivi, eſſe *judicium male ſanum de omnibus vel pleriſque rebus*, de induſtria ſingularem quemcunque animi affectum omiſi; exempli gratia, furorem a viris Illuſt. SAUVAGESIO et SWIETENIO comprehenſum.

MANIAM quidem plerumque concitatiores animi affectus comitantur, cum oculis trucibus, inſigni rubore, et pulſu, ut credo, pleno et valido: Haec tamen minime perpetua ſunt; et ſpecies maniae datur, ut poſtea de delirio obſervabitur, in qua adſunt temperatiores animi affectus, cum oculis trucibus, debilitate maxima, pulſuque parvo et tremulo.

PARS

Pars quae reſtat hujus diſſertationis de delirio febrili verſabitur; cujus ergo, primo mihi neceſſe eſt diviſionem aliquam proferre.

De Delirio in genere.

Delirium adpellavi, *judicium male ſanum cum febre.*

Voce Delirium non, uti plurimi auctores, utor, ad totam veſaniae claſſem deſignandam: Et, ni fallor, cum nomina uſu nondum ſancita ſint, mihi licet nomen delirii imponere ei veſaniae generi quod a pleriſque Delirium Febrile dicitur; eoque magis, quod nomina jam quodammodo conſtituta ſunt, quae caeteras veſaniae diviſiones denotent. Indefinitos autem verborum uſus eſſe, ex hoc perſpicue apparet, quod adhuc in uſu ſunt vocabula Hippocratis, apud quem voces παραφροσυνη, παρακοπη, ληρωσῃ, παραληρωσῃ, et quaedam aliae, promiſcue uſurpantur ad delirium leve, vel etiam veſaniae levius quodlibet genus, ſignificandum. Graviores autem gradus vocantur ἐκστασῃ, μανιηνη, ἐκμανιη, et ſimiliter. E quibus etiam voces Latinae formantur, ſignificationis aeque indefinitae, quales ſunt Delirium, Para-

phroſyne,

phrosyne, Amentia, Desipientia, quae sunt omnes in usu promiscuo apud scriptores etiam recentiores. Antiquiores quoque auctores delirium febrile distinguere conati sunt, secundum functiones mentis ab eo affectas. Quae divisio quidem esset optima, si nunquam plures simul laesae essent. Sed vix unquam dici potest, unam earum solam eodem tempore affici; et propterea divisio necessaria visa erat, etiam iis qui hanc primam constituerunt *. Omnes delirium dividere conati sunt ex habitu totius corporis, et ex theoria sua de morbi natura, quibus etiam adjungunt gradum et speciem affectionis mentis: Hujus divisionis vocabula Phrenitis, Paraphrenitis, Delirium Ferox, Delirium Mite, exempla sunt. Divisiones hujuscemodi certe perquam idoneae sunt ad varietates constituendas; harum autem multas oportet in unam speciem conjungere, quae definiatur ex signis semper comitantibus magisque constantibus quam mentis affectionis gradus, vel morbi sedes dubia: Et quae ipsa signa aliquo modo morbum facere existimanda sunt, vel morbi causae effectus esse necessarius.

HUJUSCEMODI

* Sennert, institut. lib. 2. part 3. sect. 1. cap. 7.

Hujuscemodi delirii divifionem feciffe mihi videor, ut primam delirii fpeciem ex fignis impetum fanguinis auctum denotantibus conftituam; alteram vero ita ponam ut fit delirium in quo hujufmodi figna non infunt.

Sub his omnia, ni fallor, deliria includi poffunt; nec mihi videtur ulla fubdivifione in pathologico tractatu opus effe, uti clarius, ex illorum hiftoriis, fpero, patebit.

Delirii cum impetu fanguinis aucto Hiftoria.

Hujus delirii advenientis figna funt: Pulfus validus, vultus rubecundus et turgidus; pulfatio infolita in arteriis temporalibus; oculi nitentes et inflammationis fpeciem prae fe ferentes; caput plerumque dolet, cum fenfu in eo ponderis et compreffionis. Refpiratio rara eft et laboriofa; luce quamvis leviffima oculi praeftringuntur; et fonus etiam minimus aures offendit. Totius corporis fentiendi facultas augetur. Animi affectus violentiores fiunt quam ex iifdem caufis in fanitate; nugae frequenter irae vel gaudii graves inducunt acceffus; objecta tamen externa aeger adhuc percipit, et de iis more folito judicat

dicat et ratiocinatur; caeterum nunc vix ulla apparet mutatio, nisi quod vultus insolita alacritate perfunditur. Si forsan dormit vel somnolentus est, frequenter secum mussitat, mentisque functiones turbatae videntur. Si quis cum illo loquitur, respondet; sed plerumque non omnino congruenter ad quaestionem. Et si forte dormit, somnus nunquam altus est, sed variis insomniis conturbatus; corpusque homo perpetuo in lecto jactitat. Experrectus, aliquantisper omnia insomniorum figmenta vera, neque solum in mente sua sita esse, credit; et de iis ita usque loquitur donec ex somno omnino solutus sit. Paulo postea, etiamsi non statim ex somno expergefactus est, idearum confusio apparet. Vultus ejus non naturalem refert aspectum, et perceptio perturbatur. Qua de causa, multa se videre et sentire putat, quae adstantium nemo percipit; saepe vero sapienter aliquamdiu loquitur, quanquam nequeat attentionem diu in rem ullam infigere. Animi affectus gradatim minus causis externis respondent; ideae repente e memoria elabuntur. Saepe enim cibum vel potum flagitat; quando autem afferuntur, prorsus obliviscitur se unquam rogasse: Ideae variae ridiculae mentem infestant,

feſtant, plerumque colloquiis praeteritis vel objectis alienae. Omnia haec ſigna gradatim augentur, donec tandem omnium rerum notitia eum deſerat; et multa coram oculis eſſe fingit, quae prorſus non ſunt. Jam vix de qualibet re ratiocinatur, cum antea paucis ſolum erraviſſet; affectus animi praeter modum excitantur; aliquando etiam furor ſupervenit; et interdum, ſed rarius, timor, moeſtitia, vel gaudium, eum afficiunt. His etiam temporibus, vultus feritatis imaginem praebet, quae in homine ſano nunquam cernitur. Ad hoc quorundam organorum ſentiendi facultas aſſidue augetur, et poſtea levi etiam ſtimulo affici poſſunt; quanquam ex ſtatu mentis morboſo et internis impreſſionibus quibus frequenter occupatur, id non tam plane apparet ac in priori morbi ſtadio. Circa hoc tempus, aeger floccos e ſtragulis perpetuo digitis carpit, vel aëra manu prenſat, quaſi aliquid volitans in aëre et correptu dignum videret. Ubi haec ſigna per tempus aliquod perdurarunt, morbo vel in mortem tendente vel in ſanitatem, omnia gradatim evaneſcunt, et maxima ſupervenit ad impreſſiones hebetudo. Adhuc vero mentis functiones perturbantur; ſed animi affectus minus violentes fiunt; judicii

error

error ſtupore celatur; ſi aeger e morbo convaleſcit, ſentiendi facultas gradatim redit; et tunc pari gradu memoria et omnes mentis functiones reſtituuntur; quanquam ſaepe falſo de rebus nonnullis per aliquod tempus judicat et ratiocinatur, alioquin ſanus.

Simulac felix advenit criſis, urina, antea rubra et nullum ſedimentum deponens, nunc copioſum oſtendit ſedimentum. Pulſus, per totum morbi curſum, plenus, validus, et frequenter durus, et pulſatio valida, ut ſuperius dixi, in arteriis temporum ſentitur. Superato ſtupore, pulſus minus frequens fit, et minoris etiam duritiei ſi aeger e morbo evaſurus eſt; ſi non, durus et frequens gradatim debilior futurus, donec tandem convulſionibus e medio aeger tollitur.

Haec plenum hujus delirii curſum efficiunt. Frequenter non omnia haec ſtadia percurrit, nec tam evidenter in ullo ſtadio ſe oſtendit: Omne vero delirium, in impetu ſanguinis aucto conſtans, ad hoc genus referre volo, etiamſi ex omni parte levius appareret. Diſtinctionem ab auctoribus pleriſque acceptam, ex animi affectibus morbum ſtipantibus deductam, ſuperius tam incertam eſſe dixi ut vix unquam ea uti poſſimus: In eodem enim morbo

morbo etiam in phrenitide, intra horae dimidii ſpatium, delirus furore, timore, moeſtitia, et gaudio afficitur; ergo etſi furor hoc delirii genus plerumque, vel violentus aliquis animi affectus, comitetur, tamen id delirium nollem cum auctoribus Ferox nominare; cum hiſtoriae multae a medicis traditae ſint, quibus hoc delirium nullo affectu animi violento per totum morbi curſum diſtingueretur*.

Delirium hoc occurrit in phrenitide, inflammatione ipſius cerebri, febrium intermittentium calore, febribus inflammatoriis continuis, paraphrenitide, et pleriſque inflammationibus topicis, quas totius corporis febris comitatur.

Delirii ſine impetu ſanguinis aucto Hiſtoria.

Delirium ſine ſanguine citato aliquando, cum quis morbo corripitur, apparet. Saepius vero magna functionum animalium debilitas praecedit, etiam pulſus parvus, tremulus, et perturbatus, non multo autem naturali frequentior; dolor in aliqua capitis parte, quem

* Van Swieten de phrenitide.

aeger vix indagare poteſt; anxietas maxima; tinnitus aurium; vertigo et oculi hebetes apparent: Vultus etiam pallidus et languidus videtur; urina parca pallida, aliquando etiam ut aqua limpida, et nullum deponens ſedimentum, nubecula ſolum levi in ea natante. Calor et ſitis jam fere naturales ſunt; corpus aliquando frigeſcit, et horror ſupervenit; cui ſtatim calor ſuccedit, et ſudor in pectore et capite qui rarius ad extrema pervenit. Vultus nunc rubeſcit, nunc, calore et ſudore poſt breve temporis ſpatium deſinentibus, iterum palleſcit: Quoties aeger e ſomno excitatur, ideae ejus perturbatae et obſcurae apparent; frequenter ſecum muſſitat, et timore vel ſaepius terrore afficitur. Qui affectus in vultu et geſtibus apparent, quanquam ſaepe majores ſunt quam pro cauſae cujuſvis nobis manifeſtae magnitudine, vel pro his quae ex aegro ſciſſitando reſcivimus, qui tamen ſaepe reſponſus naturales reddere poteſt. Attentio autem et ideae diſſipantur, ut breviter tantum reſpondeat et ſtatim argumenti obliviſcatur; niſi inde adeo afficitur ut per tempus quoddam de eo ſecum cogitet et loquatur: Hujuſmodi cogitationes delirium antea mite in furorem aliquando convertunt. Sed in hoc genere

nere furor raro ſupervenit; ac potius idearum confuſio quam delirium ferox occurrit. Delirium vero ſenſim augetur; quanquam alia ſigna nullo modo mutantur, niſi quod debilitas creſcit et ſtupor advenit; delirus frequenter vigilans dormire videtur, et ſemper ſecum muſſitat: Quod ſi in ſomnum incidit, is turbatur et terrore ſaepe excutitur, ut experrectus raro conſcius ſit ſe dormiviſſe. Ideae nunc prorſus perturbantur; pulſus debilis, inaequalis, et frequentior eſt quam antea; in ſyncopen homo pronus eſt. Sudores frigidi promanant; rogatus linguam quidem extendit ſed tremulam, quamque retrahere vix meminit; auditus minus acutus fit; delirium conſtans; pulſus frequentiſſimus; extrema corporis frigeſcunt, cum forſan truncus ſudore madidus ſit. Coma augetur, et vix ad colloquendum excitari homo poteſt: Jam foeces et urina in lecto profluunt; ille nec potum nec cibum quaerit, ſed eos allatos frequenter accipit; quibus rebus torpidus magis quam irrationalis eſſe apparet. Coma gradatim augetur; ſudor glutinoſus, gelidus, ex pectore et fronte, diffluit, mortis advenientis brevi miſerum rapturae praenuncius.

Hoc

Hoc delirium frequenter nullum cursum certum sequitur, sed cum signis prius notatis, et ex aliqua systematis mutatione, adoritur. Recedit vero frequenter, et iterum iterumque redit, ut saepe apparet in febribus intermittentibus, ubi delirium in frigoris paroxysmo occurrit; sed evanescit primo paroxysmi caloris aggressu, iterumque redit sequente frigoris paroxysmo. Idem etiam in febribus aliquibus continuis occurrit; sed exemplum hujus delirii permanentis clarissimum in febre nervosa notatur; et prope finem fere omnium febrium lethalium idem hoc delirium occurrit.

De Causa Delirii proxima.

Origo idearum, et mentis functionum in sanitate natura, adhuc in tenebris jacent: Vix igitur credendum est nos perspicue posse causas eas perturbantes exponere: Talis disquisitio in viam prorsus ignotam nos inducit; ubi, si aliquantum ingredi posse videmur, brevi tamen ad impedimentum pervenitur, quod ulteriorem transitum praecludit; arctus enim inter corpus et mentem nexus, pars est immensi operis Magnifici omnium Creatoris,

Creatoris, quae a prima fabrica ita penitus obvoluta esse apparet, ut eam penitus expendere omnino desperandum sit. Observatio et experientia, doctrinae humanae fundamenta, desunt; et jamdudum pro rato habitum est, cultro anatomico mentis cum corpore nexum nos nunquam explorare posse. Ob hanc causam multi aditus exquirere destiterunt, qui insuperabili hujusmodi obstaculo terminantur, quasi ad nullum utilem finem ducentes; crediderunt etiam se toto itinere devio ignem fatuum in mentibus suis situm secutos esse, qui falsam sui naturam ideo ostendebat, quia ad viae finem eos nunquam erat perducturus. Verum si mentem accuratius adhibuissent, cernere potuissent rudiores tantum naturae partes in conspectu nostro positas, et causam primariam, in omnibus fere quae ad doctrinam pertinent, latere. In spatio jam emenso, nostri conatus non omnino frustra fuere; contra, in via multa utilia invenimus. Idem spero futurum esse, si functiones intellectus occultas investigare conabimur; inventio autem omnis pluris facienda est, ob difficilem viae insistendae naturam rerumque investigandarum subtilitatem.

FORSITAN

Forsitan aliquis credat, priusquam in causas delirii ipse inquiram, sententias quae de hac re diversis invaluere seculis recensere me debuisse. Fas tamen mihi fore haec praetermittere confido, cum plurima quae de hac re tradita sunt ipsi quoque auctores minime sufficere agnoverint.

Mentis perturbationes, a tepidis vaporibus, ex uno aut altero corporis organo in cerebrum dimanantibus, oriri, variosque liquores in cerebrum effundi, quae antiquorum sententia erat, perpendere omnino supervacuum esset.

Neque plus mihi ad rem foret inquirere, quod Stahlianis visum est, an anima rationalis nobis insit, quae sensus, ideas, motusque omnes sponte praestet; praesertim cum mentis actionem per corporis rationem nos solum cernere antea notaverim. Aut si quid ejusmodi sine dubio existere crederemus, omnis fere investigatio de statu corporis, mentis affectiones comitante, nobis praecluderetur.

Recentiores physiologi, aquosum aliquem liquorem in cerebro assidue secerni, et in totum corpus per nervos diffundi, scripsere. Fingunt etiam liquorem hunc motu suo impressiones

ad

ad communem nervorum originem deferre, ideoque fenfus et inde idearum caufam effe: Omnes quoque corporis partes per illum moveri, mentifque perturbationes ex vitio in ejus habitu vel curfu oriri, credunt. Quem liquorem ineffe corpori inde demonftrare conantur, quod cerebrum glandulae fpeciem refert, et, quod nervis arctius ligatis, impreffiones infra ligamen factae nullum fenfum edunt, neque ullo animi nifu pars corporis in quam nervus ifte pertinet moveri poteft.

QUAMVIS vero cerebrum glandulae fimilitudinem habeat, et aliquid in eo fortaffe fecernatur; ob plurimas tamen rationes, opinio jam tradita incertis fundamentis inniti videtur: Quod fequentibus demonftrare conabor.

1. EXPERIMENTA omnia demonftrant, motum a liquore quovis aquofo tranfmitti non poffe, tanta celeritate quanta fenfus impreffionem fequitur.

2. SOMNI atque vigiliarum vices mutuo fefe excipientes, nulla ratione per motus

tus liquoris assidue secreti, in somno collecti, rursusque in vigiliis consumpti, explanari possunt. Nam,

a. Hora solita somnus advenit, quamvis corpus nullo labore defatigatum est.

b. Quanquam certus laboris gradus somnum inducit; tamen, si corpus magno labore defatigatur, somnus e contrario depellitur.

c. Somnus etiam illos pariter opprimit qui mentem solam aliquantulum exercuerunt, ac eos qui mentem in aliquam rem strenue adhibuerunt.

d. Mentis exercitium insolitum, eodem modo ac corporis labor maximus, somnum depellit.

e. Stimuli varii, qualis est theae infusae, ad somnum proclivitatem, tollunt, atque etiam quemlibet jam sopitum certi stimuli temporis puncto excitant; quod tam repente fieri non posset ex liquoris in cerebro secreti incremento.

f. Si quocunque modo solito diuturnior vigilia fuit, somni cupido omnino discedit; et ante solitam dormiendi horam raro iterum redit.

3. Medi-

3. MEDICAMENTA quae ſedantia vocantur eundem fere quem ſomnus corporis ſtatum inducunt; cujus rei nulla ratio reddi poteſt ex aliquo quod aſſidue ſecerni credatur, multoque minus motus, iſto aquoſo liquore nulla vi elaſtica praedito, peragi poſſunt.

NEQUE quidem horum motuum cauſa eſſe poteſt tremor aliquis per nervorum fibras, fidium chordarum inſtar propagatus, quod nonnullis viſum eſt: Nervorum enim fibrae nequaquam ita tenſae ſunt ut elaſticos motus edant.

SOLA horum motuum quae ſequitur ratio mihi ſatisfecit: Illos ſcilicet effici liquido aliquo ſubtili vi elaſtica praedito, oſcillationi et vibrationi apto, quodque aliquo modo cum nervorum medulla connectitur; nexus autem eorum intelligi nequit, niſi liquidum hoc aetheris, quem NEWTONUS omnem naturam pervadere demonſtravit, pars quaedam exiſtimetur, quae varias poſſit induere dotes variaſque acquirere facultates pro corporum quibus adhaeret natura aut copia qua adhaeret.

Ex plurimis quidem rationibus credendum eſt, electricitatis phaenomena liquido hujus generis peragi; variiſque modis illud in ma-

jore copia aggregari poſſe exploratum eſt. Corpus circa quod ita aggregatur electricum excitatum dicimus; quod, quanquam alias omnino iners ſit, corpora ei nunc admota valde afficit. Compertum quoque eſt, corpora electrica in certa conditione hanc facultatem amittere. Sulphur fuſum nullam vim electricam oſtendit, ſed Conductoris, quod vocant, facultate fungitur; quamprimum autem concretum eſt, electricum excitatum devenit. Multa quoque experimenta demonſtrant liquidum hoc, temporis momento, vel imminui vel accumulari poſſe.

Facile vero intellectu eſt, mutationem aliquam in medulla ſyſtematis nervoſi, eadem celeritate, fluidum annexum motibus illis prius aptum, minus habilem reddere poſſe; quod etiam per res fluidum ipſum afficientes fortaſſe accidit.

His poſitis, longe facilius quam ex fluidi alicujus quotidie ſecreti opinione intelligemus qua ratione ſtimuli ſomnum depellant, ſtatumque corporis activum et excitatum inducant: E contrario, ſedantia agere videntur abducendo fluidum accumulatum quod corpus excitat. Maxima autem difficultas occurrit in periodico ſomni reditu explicando.

Aliae

Aliae tamen ejusmodi periodi in systemate occurrunt, quorum nulla, ex secreto quovis, sed manifesto ex nervorum affectibus, pendet.

Facile intelligere possumus quomodo motus propagentur fluido subtili et elastico, quod credimus esse ejusdem naturae cum omnium corporum aethere; praesertim cum aliunde notum sit, aera communem, quanquam infinite aethere densiorem, posse sonum per tremores facere. Omnes auditus et etiam tactus impressiones manifesto corporibus nostris per tremores communicantur; et, praeterea, ob multas rationes credendum est, omnia sentientia organa impressiones eodem modo accipere. Unde quidem argumentum validissimum oritur ad opinionem hancce confirmandam; motum scilicet per fluidum elasticum in corpore nostro communicari *.

Non solum credere possumus, totius systematis nervosi mutari posse excitationis gradum, sed etiam quarundam ejus partium; mutata autem excitatio originis nervorum, quam antea sedem esse sensorii communis diximus,

* Haec, in dissertatione hac aestate edita a viro optimo Gustavo Richardo Brown, M. D. de ortu animalium caloris fusius reperiuntur, p. 29. 30. &c.

diximus, ſive in toto ſive in parte, idearum et naturam et curſum ſine dubio mutabit.

Nequaquam ponimus, cerebri certam aliquam partem ad ideas recipiendas vel retinendas adaptatam eſſe; ſtatuimus contra, ſenſorium univerſum aequabiliter excitari debere, ut curſus idearum conſuetus perficiatur. Ita exceſſus vel defectus excitationis cujuſcunque ſenſorii partis perturbationem mentis functionum protinus inducit; et veriſimile eſt, ejuſmodi aliquid cauſam omnis veſaniae eſſe.

Cum ſomnus primo obrepit, et priuſquam ſtupor plenus inducitur, aut excitatio totius ſenſorii ablata eſt, pars ejus adhuc vigilare videtur; ex qua ideae quidem oriuntur, ſed curſum conſuetum non ſequentes. Eadem quoque cerni poſſunt, antequam e ſomno penitus experrecti ſumus, quo tempore etiam partem quandam ſenſorii non excitari credendum eſt. In ſomno denique interturbato, quando variae nos illudunt imagines, quae plerumque ortum ducunt ex impreſſione in ſenſorii partem facta, per quam illa pars excitatur, dum partes reliquae ſopitae manent, functiones mentis et curſus idearum ſolitus perturbantur.

In

In excitatione reſtituenda, poſtquam ea corporis vel mentis labore adempta eſt, omnes neque enumerare neque explicare conatus ſum naturae rationes. Harum una tamen neceſſaria nobis memoranda eſt, quippe quae praecipue requiritur ad excitationem faciendam et conſervandam; eſt autem ſtatus certus actionis cordis et arteriarum quo ſanguis ad caput propellitur impetu requiſito. Omne corporis organum habilius ad impreſſionem recipiendam fit impetu ſanguinis in eo aucto, quod manifeſtiſſime in inflammationibus apparet. Atque inſuper notandum eſt, quod cum ſanguis magno impetu per corpus tranſit, alacritas ad actiones peragendas augetur, et mens vegetior redditur: Contra, ſi copia quaevis magna ſanguinis detrahitur, excitatio ſenſorii perit et ſyncope ſupervenit.

Ex hoc crederemus, ex ſolo aucto ſanguinis impetu, et inde aucta ſentiendi actione, tum organorum ſentientium, tum ipſius ſenſorii, perturbationem mentis functionum oriri poſſe: Verum experientia rem aliter ſe habere docet; nam ſaepe impetus maxime augetur ſine ulla mentis functionum perturbatione, vel etiam ſine majore mentis affectione, niſi quod

quod idearum curſus magis rapidus fit. Ex hoc evidenter apparet, impetum ſanguinis auctum nunquam per ſe veſaniam efficere; ſed obſtructionem vel excitationis defectum in aliqua ſenſorii parte inſuper neceſſarium eſſe.

In primo delirii genere, ſtimulus communis ſanguine in cerebrum appulſo functiones mentis perturbare nequit; ſed impetus incrementum requiritur, dum obſtructio vel excitationis defectus in quibuſdam ſenſorii partibus occurrit: Hoc etiam probatur per delirium in paroxyſmo caloris intermittentis febris occurrens, quod paroxyſmo ſublato tollitur.

E contrario, in ſecundo delirii genere, impetus ſanguinis minuitur; et dum partes ſenſorii aliae excitationem retinent, obſtructio vel excitationis defectus in reliquis functionum perturbationem efficit. Haec autem, vi cordis et arteriarum aucta, frequenter depelluntur; exemplo eſt delirium in ſtadio frigoris febris intermittentis, quod ſaepe evaneſcit ſimul ac calor adoritur.

Observatis autem effectibus mutationum ſyſtematis in his duobus deliriis quae in febri-

bus

bus intermittentibus occurrunt, regulae quaedam practicae deduci possunt.

In delirio primo, ubi impetus sanguinis augetur, isque in caput imprimis adfluit, ut molestiae ab impressionibus lucis et soni, et pulsatio arteriarum temporalium insignis, ostendunt, remedio sunt, sanguinis missio, regimen antiphlogisticum, et quicquid a capite sanguinem revocat.

In secundo vero, medicamenta stimulantia, qualia sunt vinum, aromata, et omnia quae sanguinem citant, danda sunt, ad aequabilem efficiendam sensorii excitationem. Et frequenter in febribus nervosis observatum est, delirium remediis istis tolli. Mihi non necesse est cautiones omnes usui necessarias hic proferre, vel expendere quantum ea quae de delirio dicta sunt caeteris vesaniae generibus conveniant; quippe cum non de singulis verba facere, sed de delirio in genere disserere, decreverim.

F I N I S.